

ЛЕНЬ В. В.,кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального права
та кримінології*(ДВНЗ «Національний гірничий
університет»)*

УДК 343.23+351.856.2

**ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ,
ПРЕДМЕТОМ ЯКИХ Є ДЕРЖАВНІ НАГОРОДИ**

У статті розглядаються питання необхідності визначення факторів культурної цінності й вартості орденів, медалей СРСР та України, які є предметом під час учинення злочину, важливі для призначення й проведення мистецтвознавчої експертизи, кваліфікації вчиненого та відшкодування завданих збитків.

Ключові слова: злочин, нагорода, культурна цінність, вартість нагороди, кваліфікація, фактори.

В статье рассматриваются вопросы необходимости определения факторов культурной ценности и стоимости орденов, медалей СССР и Украины, которые являются предметом при совершении преступления, важные для назначения и проведения искусствоведческой экспертизы, квалификации совершенного и возмещения причиненного вреда.

Ключевые слова: преступление, награда, культурная ценность, стоимость награды, квалификация, факторы.

The questions need to identify the factors of cultural values and the value of orders, medals of the USSR and Ukraine, the subject of which they are committing a crime. Important for the appointment and conduct of the examination of art, skill and perfect compensation prichenennogo harm.

Key words: crime, reward, cultural value, value of awards, qualifications, factors.

Вступ. Сьогодні в Україні та багатьох інших державах ці питання є актуальними. В Україні, державах СНД, Європи і світу набуло широкого розмаху колекціонування нагород, зокрема державних орденів, медалей СРСР (як одних із рідкісних і цінних), а також нагород України й інших держав. Це явище в багатьох державах є нелегальним і, відповідно, високолатентним. Більшість орденів СРСР, окремих медалей СРСР та окремих нагород України, інших держав, а також республіканські нагороди (нагороди республік), які заснували до утворення СРСР, у перші роки СРСР, а також ті, що існували певний час, а потім нагородження ними припинилося, мають культурну цінність (художню, наукову, колекційну, мистецтвознавчу, історичну, етнографічну тощо) і значну вартість (ціну). Варто відверто зазначити, що мистецтвознавці, фалеристи, історики, колекціонери, військові, певні державні діячі й політики більшості країн вважають ордени СРСР одними з найкрасивіших нагород світу. Це справжні витвори мистецтва, які мають культурну цінність і значну вартість (ціну). Більшість із них відрізняється композицією, декором, вишуканістю, красою й високою майстерністю виконання. Певні ордени, медалі СРСР – це вкрай рідкісні нагороди.

Постановка завдання. Не є таємницею, що сьогодні в Україні, інших державах учиняється багато незаконних дій щодо державних нагород, зокрема злочинів, предметом яких

є ордени та медалі. Уточнюємо, ми ведемо мову лише про державні нагороди СРСР, України, а саме ордени, медалі та республіканські ордени, про які зазначалось вище. Мова не йде про іноземні нагороди, недержавні нагороди – громадські, відомчі (галузеві), церковні тощо. Часто кримінальні правопорушення, пов'язані з державними нагородами, вчиняються в сукупності з іншими злочинами. Частина національних чинних законодавчих норм, інших нормативно-правових приписів щодо цього не спрацьовують, а то й нехтуються. Переконані, що вони й недосконалі, й не відповідають сьогоденню. Уважаємо, всі представники різноманітних владних структур, зокрема органів кримінальної юстиції, усвідомлюють масовий характер правопорушень у державі, пов'язаних передусім із державними нагородами.

Результати дослідження. Варто зазначити, що, згідно із Законом України «Про державні нагороди України», його положення розповсюджуються на нагороди СРСР і нагороди республік, що входили до його складу [1].

В Україні великий внесок у розвиток нагородної системи, нагородної справи й нагород зробили багато українських науковців: Д. Табачник, В. Литвин, І. Курас та ін. Позитивним є те, що з'являються поодинокі дослідження українських учених-правознавців, а саме: А. Пінаєва, В. Гринчишина, Д. Коритька, А. Майдебури. Утім лише перший із них криміналіст.

Більш широко проводять дослідження в інших державах. Так, у Росії – В. Дуров, О. Павліков, І. Пак, О. Смыслов, В. Музалевський та багато ін.; правники: Д. Белоцеркович, В. Дуель, А. Дьомін, А. Малько, Д. Полянський, Є. Сердобінцева, Є. Трофімов та ін.; криміналісти: М. Журавльов, Ф. Бражник, В. Нирков, О. Спиридонова, В. Григор'єв, І. Соломоненко та ін. У Казахстані такими дослідженнями займаються Р. Жаляльдинов, І. Карін та ін. У Чехії – В. Мержичка, В. Новотні та ін. У Білорусії – А. Подлинський та ін.

Досліджуючи цю складну, комплексну, багатоаспектну проблему, необхідно зазначити, що для кримінального та кримінально-процесуального права передусім важливими є питання правильної й точної кваліфікації вчиненого, а це й визначення завданих збитків, тобто визначення вартості незаконно вилучених нагород. Відповідно для цього, необхідно призначати як мінімум мистецтвознавчу експертизу, що, у свою чергу, зобов'язує поставити грамотно правильні, професійні питання, які будуть сприяти, у кінцевому підсумку, повному, всебічному та об'єктивному розслідуванню, тобто зробити все, щоб досягти максимального, позитивного законного результату – встановлення істини по кримінальному провадженню, притягнення винних до справедливої відповідальності й покарання, повернення викраденого (у тому стані, в якому нагороди були до незаконного вилучення) потерпілому або відшкодування завданих збитків потерпілому, якщо нагороди зникли (загублені, передані невідновленій особі, перероблені тощо) або приведені в такий стан, що втратили колекційну цінність і відповідну вартість (ціну) й об'єктивно не задовольняють вимоги потерпілого.

Для всього вищевказаного необхідно спиратися на раніше нами встановлені в попередніх наукових дослідженнях, а зараз удосконалені основні фактори (елементи, чинники) визначення культурної цінності й вартості (ціни) державних орденів, медалей СРСР та України. Фактори (елементи, чинники) подаються у відносно довільному порядку:

1. Рік затвердження ордену, медалі впливає на вартість(ціну) і культурну цінність, тобто чим раніше затверджена нагорода, тим вона має більшу вартість (ціну) і культурну цінність. Це стосується передусім одного виду нагород.

2. Кількість виготовлених нагород, тобто чим більше виготовлено нагород, тим менша їх вартість (ціна) і культурна цінність. Наприклад, станом на травень 2014 р. український орден «За мужність» III ст. виготовлено в кількості як мінімум 384 925 знаків. Дещо менше відбулось ним нагороджень, відповідно, ордени з першими й невеликими порядковими номерами будуть мати більшу вартість (ціну), ніж ордени з великими порядковими номерами. Вартість (ціна) орденів із першими й невеликими порядковими номерами буде постійно підвищуватися, у зв'язку з тим що нагородження орденом «За мужність» III ст. будуть продовжуватися, а їх номери збільшуватися.

3. Кількість нагороджень, тобто чим більше відбулось нагороджень, тим меншою є вартість (ціна) і культурна цінність нагороди.

4. Порядковий номер нагороди (якщо вона номерна), тобто чим менший порядковий номер, тим вища вартість (ціна) і культурна цінність нагороди. Разом із тим зазначимо, якщо кількість нагороджень або/і виготовлення певного виду нагороди або її типу незначне (наприклад, орден Ушакова I ст.), то порядковий номер ордена фактично не впливає на його вартість (ціну) і культурну цінність.

5. Фактична категорія нагороджених за статутом або всупереч, тобто, наприклад, якщо певним орденом буде нагороджена відома особистість (високопосадовець, державний, громадський, військовий, інший видатний діяч, письменник, артист та ін.), то її орден, як правило, матиме більшу вартість (ціну), ніж такий самий орден, який належить звичайній, маловідомій особі.

6. Категорії для нагороджень, тобто нагорода за статутом для певних (передбачених, обмежених, наприклад, для «полководців», «флотоводців», тобто військових, які займають високі, певні посади в армії, на флоті, можливо МВС, КДБ – СБУ тощо) категорій осіб буде мати більшу вартість (ціну) і культурну цінність, ніж нагорода, призначена для широкого кола нагороджень.

7. Якщо певна державна нагорода (вид) має типи (вони можуть різнитися за способом виготовлення, розміром, вагою, видом металу та його пробою, видом і вагою, кольором, чистотою каміння (природне, неприродне (синтетичне), видом емалі, зображенням загалом або його певних елементів, способом кріплення до одягу тощо), в такому разі різні типи мають різну вартість. У більшості випадків ранні типи нагороди за роками виготовлення мають більшу вартість (ціну) і культурну цінність, ніж наступні. Перші типи нагороди, відповідно, мають невеликі порядкові номери.

8. Відмінні, суттєві, можливі індивідуальні особливості деталей (елементи), декору, емалі серед певного виду або типу ордена, медалі будуть певною мірою впливати на вартість (ціну) і культурну цінність. Це може бути збільшена або зменшена рельєфність певної деталі, зайва або, навпаки, позолота, непередбачені в описі деталей (елементів) тощо. Наприклад, на певних екземплярах, скоріше, певній партії медалі «За победу над Японией» на військовому мундирі (кітелі) Й. Сталіна рельєфне (випукле) зображення ордена Суворова I ст. має нахил управо.

9. Зміст, сутність статуту нагороди, тобто військове або/і трудове спрямування нагороди, або нагородження за вислугу років, певною мірою це також впливає на її вартість (ціну) і культурну цінність.

10. Вид металу (недорогоцінний – томпак, нейзильбер, латунь, мідь, нікель тощо, дорогоцінний – платина, паладій, золото, срібло), тобто нагорода з більш дорогоцінного металу матиме більшу вартість, ніж нагорода, виготовлена не з дорогоцінного металу. Це загальне правило. Нагорода виготовлена з дорогоцінного металу, наприклад, із платини, матиме більшу вартість (ціну), ніж нагорода зі срібла. Утім це правило здебільшого не застосовується під час визначення вартості (ціни) і культурної цінності певних, як правило, перших типів нагород одного виду.

11. Вага дорогоцінного металу. Інколи чим більша вага, тим нагорода має більшу вартість (ціну) і культурну цінність.

12. Проба дорогоцінного металу (якість, склад), тобто, як правило, чим вища проба металу, тим більшу вартість (ціну) і культурну цінність матиме нагорода.

13. Вид каміння – природне, синтетичне (дорогоцінне, напівдорогоцінне, недорогоцінне), тобто нагорода з дорогоцінним камінням матиме більшу вартість (ціну) і культурну цінність.

14. Вага (маса), розмір, чистота (якість), колір, а також зональність (розповсюдження рівномірності) кольору огранованого дорогоцінного, напівдорогоцінного каміння, тобто чим більша вага, розмір, чистота, рідкість, цінність і зональність кольору каміння, тим нагорода має більшу вартість (ціну) і культурну цінність.

15. Спосіб виготовлення нагороди (цільноштампована, паяна, збірна тощо), як правило, чим складнішим є технологічний процес виготовлення, тим більша вартість (ціна) і культурна цінність нагороди.

16. Місце розташування, носіння за значимістю (старшинством, рангом, чином, ієрархією), згідно з офіційно встановленими правилами (порядком), тобто певне значення має питання ієрархії нагороди, чим більш значуща нагорода за старшинством, тим більша її вартість (ціна) і культурна цінність.

17. Стан (рівень) зношеності, псування, пошкодження, переробки нагороди, тобто чим більші вказані недоліки має нагорода, тим вона має меншу вартість (ціну) і культурну цінність.

18. Історія військового, трудового шляху нагороди впливає на вартість (ціну) і культурну цінність нагороди, тобто якщо нагорода має тривалу й/або славетну історію, вона, як правило, має більшу вартість (ціну) і культурну цінність.

19. Якщо нагорода має ступені, то, як правило, вищий ступінь нагороди має більшу вартість (ціна) і культурну цінність, ніж нагорода нижчого ступеня цього виду.

20. Наявність до ордена орденської книжки, посвідчення до медалі, малих і великих грамот до медалей «Золотая Звезда», «Серп и Молот», тобто звання Герой Радянського Союзу, Герой Соціалістичної праці, та інших документів (часто комплект), що підтверджують нагородження й, безумовно, підтверджують її оригінальність (справжність), ідентичність (у більшості випадків збільшують вартість (ціну) нагороди). Додатково це можуть бути й «рідні» коробочки для зберігання цих нагород, фото нагородженої особи з нагородою, привітання з нагородженням військового командування, керівництва галузі, підприємства, організації, установи або представника влади (центральної, місцевої).

21. Область, регіон, країна, тобто вартість (ціна) і культурна цінність певних ордена, медалі та їх типів може бути різною, залежно від місця вчинення певних дій із нагородою. Так, орден Отчественной войны I ст. (1985 р. виготовлення) в Україні, Польщі й Великобританії матиме різну вартість (ціну) і культурну цінність. Наприклад, у Великобританії ціна 1 гр. срібла 925 інша, ніж в Україні, кількість указаної державної нагороди значно менша, як в Україні.

22. Політичний режим країни, законодавство, соціально-політична атмосфера, стабільність, загальнодержавна й фінансово-економічна, багато інших чинників також будуть впливати на вартість (ціну) і культурну цінність державних нагород.

23. Ордени загалом мають більшу вартість і культурну цінність, ніж медалі, передусім тому що орден має вищий статус [2, с. 242–245].

Усі визначені фактори (елементи, чинники) переважно тісно, гармонійно взаємопов'язані між собою. Часто один фактор надає певною мірою значення іншому. Разом із тим кожен фактор індивідуально впливає на вартість (ціну) і культурну цінність будь-якого ордена, медалі і їх типи.

Наприклад, під час розбою або шахрайства для визначення спричиненої шкоди й, відповідно, правильної, точної кваліфікації вчиненого з урахуванням усіх ознак або під час призначення (постановка кваліфікованих, правильних, точних питань) і проведення мистецтвознавчої експертизи чи криміналістичної ідентифікації тощо.

Це є професійно цікавим, а в багатьох випадках необхідним представникам правоохоронних, митних, прикордонних органів, експертам, криміналістам, суддям, адвокатам, музейним працівникам, мистецтвознавцям, історикам, фалеристам, колекціонерам, реставраторам, військовим, членам експертно-фондових, фондово-закупівельних комісій, представникам різних державних і громадських структур тощо.

Висновки. Отже, вважаємо, що під час будь-яких умисних злочинних посягань або необережного знищення, пошкодження майна, а також цивільно-правових відносин, інших випадків, предметом яких є державні нагороди СРСР, України – ордени, медалі, ми маємо враховувати вищевказані фактори (елементи, чинники) в процесі визначення культурної цінності й вартості (ціни). Ми не повинні, наприклад, у разі грабежу або умисного знищення майна – ордена Леніна (1930 р. виготовлення, перший тип) – кваліфікувати ці дії, орієнтуючись лише на вагу дорогоцінного металу – срібла 925° (ціну на час учинення злочину) – цієї нагороди, а потрібно враховувати всі фактори. Ще раз наголошуємо: ці фактори (елементи, чинники)

є важливими й необхідними під час призначення мистецтвознавчої експертизи. Наприклад, у процесі вчинення різних видів викрадань (крадіжка, грабіж, розбій тощо). У свою чергу, це вкрай необхідно для точної кваліфікації вчиненого. Ми не повинні кваліфікувати злочин, наприклад, крадіжки, предметом яких є державні ордени, медалі СРСР та України, точніше, окремі певні нагороди, як звичайну крадіжку, тобто як викрадення корови, свині, телевізора, будівельних матеріалів тощо. Ми не ставимось як до банальної крадіжки, наприклад, у разі викрадення рідкісної й дорогої картини з виставки, музею або приватної колекції.

Визначені фактори (елементи, чинники) є важливими й для встановлення справжності (ідентичності), оригінальності державних нагород [3, с. 8].

Наприклад, під час проведення криміналістичної ідентифікації (експертна, слідча, судова), тобто специфічного методу, що дає змогу розв'язувати вузькі ідентифікаційні завдання, сутність яких зводиться до встановлення тотожності окремого об'єкта, має стійку зовнішню форму [4, с. 33].

Кінцевим результатом має бути встановлення матеріальної істини.

Ці питання є важливими в багатьох напрямках правозастосування, відповідно, вони стосуються різних галузей права за певних обставин і ситуацій.

Список використаних джерел:

1. Про державні нагороди України : Закон України від 16.03.2000.
2. Лень В.В. Державні ордени, медалі СРСР та України: історико-правове дослідження : [монографія] / В.В. Лень. – 2-ге вид., випр. і доп. – Запоріжжя : Дніпровський металург, 2016. – 400 с.
3. Лень В.В. Фактори (елементи, чинники) визначення культурної цінності і вартості державних орденів, медалей СРСР і України / В.В. Лень // Materials of the XII International scientific and practical conference Conduct of modern science-2016. Volume 6. Law. Public administration Sheffield. Science and education LTD, 3–8.
4. Кузьмічов В.С. Криміналістика : [навчальний посібник] / В.С. Кузьмічов, Г.І. Прокопенко ; за заг. ред. В.Г. Гончаренка та Є.М. Моїсєєва. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 368 с.

